

Рей Бредбері

Інтерв'ю Плейбоя

(c) Bradbury, Ray. 1996, Playboy, № 5. [http://www.raybradbury.com/articles\\_playboy.html](http://www.raybradbury.com/articles_playboy.html)

(c) Снігур, Сергій. 2001, переклад (з незначними скороченнями).

Переклад виконано в рамках проекту "Перекладацька Майстерня 2000-2001". Літературний редактор М.Габлевич.

Вперше надруковано в: Альманах Перекладацької Майстерні 2000-2001. Том 1. / Львівський нац. ун-т ім. І.Франка, Центр гуманітарних досліджень. — Львів-Дрогобич: Коло, 2002. — С. 114-139.

-----

Відверта розмова з видатним майстром наукової фантастики про майбутнє космічних подорожей, комп'ютерне шахрайство, політичну коректність і про те, чому він завжди має рацію.

Навіть у його 75 років є щось хлопчаче в Реї Бредбері. Він аж променить від надміру енергії, майже завжди ходить в шортах, а у його домівках повно іграшок — від статечної фігури Булвінкля на цокольному поверсі його лос-анджелеського будинку, до триметрового динозавра, що розташувався на його власному ліжку в його замиській схованці.

Бредбері кохається також і в більших іграшках. Наприклад, космічних кораблях (справжніх) і марсіянах (уявних). Його сивина й усміхнене, рум'яне обличчя заважають сприймати його серйозно. Аж ось він заговорює, і ти розумієш, що перед тобою — великий допитливий

розум, який охоплює всю галактику. Його твори подібним чином збивають людей з пантелику. Ранню творчість Рея Бредбері просто не помітили — зрештою, це була наукова фантастика і тому до неї ставилися зневажливо, як і до коміксів або любовних романів.

Марсіанські хроніки, Кульбабове вино, 451° за Фаренгейтом, Ілюстрована людина та інші твори Бредбері вийшли в часи, коли наукова фантастика вважалась заняттям для дешевих писак з претензією на письменників, які марнують час, занудно фантазуючи про всякі технічні штукенції і причандали. Проте Бредбері — не зануда. Його проза підноситься до рівня справжньої літератури; він заселяє свої розповіді привабливими персонажами і хитрими вигадками. До того ж, він започаткував полемічні теми і першим поставив в науковій фантастиці складні запитання, які раніше були в межах компетенції лише серйозних новелістів.

Сьогодні, в епоху Зоряних подорожей та Х файлів, важко уявити життя без Бредбері. На додачу до своїх книжок, він написав понад 500 оповідань і створив сотні телепостановок, а також театральні вистави, опери, есеї, документалістику і сценарій до фільму Мобі Дік. Він читає по 50 лекцій на рік і цікавиться найрізноманітнішими сферами знання — від науки про космос до міського управління. Не знаєте, як покласти край масовому переселенню мешканців свого міста? Бредбері може запропонувати швидке вирішення проблеми. Ваш торговельний комплекс перестають відвідувати покупці? Бредбері навчить, як повернути їх назад. Дісней при створенні Іпкоту<sup>1</sup> звертався до нього за допомогою, а НАСА<sup>2</sup> запрошувала на мис Канаверал, читати лекції космонавтам.

Проте твори Бредбері не часто обговорюються в часописах Нью-Йорк Таймс, Нью-Йоркер, Атлантик або в якомусь іншому інтелігентському виданні. Пуристи від наукової фантастики глузують з його поетичних спроб і метафоричної уяви. Але щоранку, прокинувшись, він безстрашно прямує до друкарської машинки (комп'ютери, скаржиться він, працюють занадто тихо); ця звичка бере свій початок з часів, коли він підлітком жив у Лос-Анджелесі. В 1934 році через Велику депресію батько Бредбері

став безробітним і переїхав з сім'єю з Вокеґана, що в штаті Іллінойс, до Лос-Анджелеса, де знайшов постійну роботу і помешкання в самісінькому Голлівуді. Це було чарівне літо для чотирнадцятирічного Рея, який на роликах їздив циганити автографи у кінозірок, на прем'єри фільмів і на прохідні кіностудій.

Він був рішуче налаштований увірватися в шоу бізнес і чіплявся до Джорджа Бьорнса<sup>3</sup> так настирливо, що той врешті використав дещо з його писань у віньєтках — коротеньких оповідках, якими завершувались радіопередачі "Бьорнс та Ален". Грошей для навчання в коледжі він не мав і три роки після закінчення школи продавав газети, кожну вільну хвилину проводячи в бібліотеці або продивляючись книжки в місцевих книгарнях. А ще він брав уроки красного письма і опублікував перше оповідання (за нього він отримав 13 доларів 75 центів). Власний творчий стиль він знайшов у двадцять два роки, коли написав оповідання "Озеро", — це додало йому впевненості, щоб цілком віддатися творчості. Під час іншого такого приступу впевненості, він запросив на каву молоденьку продавщицю з книгарні. Окрім Меггі він більше ні з ким не зустрічався і 1947 року вони одружилися (вони й досі разом і мають чотирьох дорослих доньок). Декілька років поспіль він животів на гонорари за оповідання, опубліковані в часописах, поки марсіанською темою не влучив у десятку.

Його перший роман, Марсіанські хроніки, вийшов 1950 року<sup>4</sup> (він і досі користується попитом) і був високо оцінений у впливовому огляді маститого Крістофера Ішервуда<sup>5</sup> за метафоричність і відсутність традиційних технологічних подробиць, властивих більшості науково-фантастичних творів.

Незважаючи на похвалу Ішервуда, Марсіанські хроніки створили Бредбері репутацію наукового фантаста, водночас долучивши його до товариства високоталановитих Роберта Гайнлайна, Айзека Азімова і Артура Кларка, котрі намагалися привнести в цей жанр фантазію і респектабельність.

Наступна книжка зробила його популярним письменником — Ілюстрована людина (1951) є похмурим зображенням буквально вивернутого навиворіт чоловіка. 1953 року він видав свій, на думку багатьох, найцікавіший роман, 451° за Фаренгейтом<sup>6</sup>. Назва пов'язана з температурою, за якої горять книжки, а сам твір є нео-орвеллівською історією про тоталітарне суспільство, в якому книжки заборонені. Роман став своєчасним застереженням проти антикомуністичної істерії, яка охопила США. (Коли Голлівудська Десятка потрапила до в'язниці за відмову дати свідчення перед Комітетом Конгресу з антиамериканської діяльності<sup>7</sup>, Бредбері був серед тих небагатьох сценаристів, хто підняв голос проти присяги на вірність, якої вимагали від членів Гільдії .)

Бредбері пережив "найгірші шість місяців в житті" після того, як погодився написати для Джона Г'юстона<sup>8</sup> сценарій Мобі Діка. Про це тяжке випробування він докладно розповідає в спогадах під назвою Зелені тіні, білий кит, що вийшли 1992 року.

Після його вельми невдалої спроби переробити 451° за Фаренгейтом для театральної постановки з Чарлзом Лафтоном<sup>9</sup>, Франсуа Трюффо зробив за цим романом кінофільм, що став і художньою, і комерційною невдачею. Проте Бредбері створив власний фільм, Це прийшло із космосу, який серед усіх науково-фантастичних фільмів вважається одним із найавторитетніших. Жовтневий край — це збірка оповідань, від яких робиться моторошно, в той час, як Кульбабове вино<sup>10</sup> є спогадами про його юначі прозріння.

Популярність Бредбері різко зросла в час буму на наукову фантастику після пуску першого штучного супутника; а коли в 1976 році на Марс сів Вікінг, запущений НАСА, Бредбері проголосили пророком космічної ери. Разом із цьогорічною збіркою двадцяти нових оповідань, Швидше за погляд (решта 500 чекають доопрацювання для перевидання), на його рахунку загалом є 29 виданих книжок і два томи есеїв; але сьогодні він працює більше, ніж будь-коли. До того ж, він пише більшість сценаріїв для півгодинних серій щотижневого "Театру Рея Бредбері" на телеканалі наукової фантастики.

Редакція Плейбоя відправила письменника Кена Келлі, який вже брав для часопису інтерв'ю в Артура Кларка, поговорити з Реєм Бредбері в його лос-анджелеському помешканні. Ось що розповідає Келлі:

— Коли я під'їхав до цього невеличкого будинку, побудованого сорок років тому у відлюдному лос-анджелеському передмісті, Бредбері стояв на веранді, лементуючи, що вчора ввечері вкрали новісінький автомобіль його дружини, який стояв "просто перед домом!". Бредбері — один із нечисленних мешканців Лос-Анджелеса, який ніколи не водив автомобіля. Дружина Меґгі зазначила, що автомобіль застрахований, а коли й це його не заспокоїло, підсунула йому повну миску кукурудзяних баранців — першу з черги. Це спрацювало, і незабаром він перетворився на чудового оповідача.

Під час наших щоденних розмов протягом тижня з полудня до сутінок, спокійні спогади перемежались несподіваними емоційними вибухами, коли розмова торкалася котрогось з його болючих мозолів — Лос-Анджелеса, політики, цензури, освітян, бюрократів чи автомобілів. Він завжди висловлюється різко і часто є політично некоректним, але, незважаючи на можливу непопулярність своїх поглядів, він нечасто відмовляється від них. Коли він згадував про логічні рішення, що їх він пропонував у численних есеях і лекціях, я міг би пояснити його популярність — він настільки щиро захоплюється, що нагадує непосидючу дитину — великого, перерослого хлопчика, в якому багато залишилося від тих часів, коли він на роликах під'їхав до Олівера Гарді за автографом. Він сяяв, коли підписував мій зачитаний примірник Кульбабового вина із загнутими сторінками, який я маю з десяти років.

PLAYBOY: Багато хто не сприймає наукову фантастику всерйоз, проте ви все таки стверджуєте, що вона є головною літературою сучасності. Чому ви так вважаєте?

БРЕДБЕРІ: Наукова фантастика — це мрія. Для того, щоб заселити космос, перебудувати наші, такі далекі від ідеалу міста, розв'язати будь які проблеми, ми повинні вигадувати майбутнє і відповідні технології.

PLAYBOY: Але більшість людей не вважає, що наукова фантастика належить до справжньої літератури.

БРЕДБЕРІ: Вона не належить до справжньої літератури — вона і є справжньою літературою. Такою вона стала від часів першого штучного супутника Землі. І буде такою ще десять тисяч років.

PLAYBOY: Що ж змінив супутник?

БРЕДБЕРІ: Люди, передовсім діти, захопилися фантастикою після того, як перший штучний супутник осяяв небеса. Наступного ранку на столі у вчителя в якості гостинця замість яблука лежала книжка Азімова. Вперше в історії освіта здійснювалася знизу — діти навчали своїх вчителів.

PLAYBOY: Чому діти відгукуються на наукову фантастику краще ніж дорослі?

БРЕДБЕРІ: Очевидно, дитячу уяву збуджує прихований зміст фантастичної літератури. До того ж, чи подобалося вам в дитинстві, щоб вам зав'язували шнурки? Чорта з два. Ви відразу почали зав'язувати їх самі, відколи цьому навчилися. Наукова фантастика свідчить, що людство більше не потребує нотацій, що ми спроможні на серйозні справи.

У цьому світі навчати можна лише роблячи вигляд, що начебто не вчиш. Наукова фантастика надає таку можливість — вчити непомітно. Фантастика є також чудовою можливістю робити вигляд, що пишеш про майбутнє, коли насправді нападаєш на недавнє минуле і сучасність. Можна критикувати комуністів, расистів, фашистів та будь яку іншу очевидну і наявну загрозу, а вони і не зрозуміють, що йдеться саме про них. Шкода, що стільки ранньої фантастики написано так технічно і нецікаво.

PLAYBOY: Окрім дітей, наукова фантастика цікавить переважно чоловіків. Чому вона не цікавить жінок до тієї ж міри?

БРЕДБЕРІ: Існує дві раси людей — чоловіки і жінки, — що б вам не говорили феміністки. Життя чоловіка умотивоване іграшками і наукою, тому що чоловіки народжені без будь-якої мети у всесвіті окрім того, щоб породити потомство. Поза цим є багато часу, який вони мусять якось згаяти. Їм потрібно чимось себе зайняти. Чоловіки не мають в собі внутрішнього завдання, окрім мети продовжити рід. Жінки ж створені із завданням. Вони можуть творити всесвіт, дбати про нього, навчати, плекати його. Чоловіки читають фантастику, щоб будувати майбутнє. Жінкам не потрібно її читати. Вони і є майбутнє.

PLAYBOY: Такий поділ сподобається не всім жінкам. В інтерв'ю для часопису People ви сказали, що лазерні диски для персональних комп'ютерів створені не так для жінок, як для чоловіків — і дуже швидко після цього в листах до редакції вас назвали сексистом.

БРЕДБЕРІ: Це правда. Викрутіть їм.

PLAYBOY: Як це?

БРЕДБЕРІ: А так, щоб у них ніколи не було сексу. [Сміється] Слухайте, та чоловіки ж чокнуті. А молоді чоловіки — ті взагалі ненормальні. Ми всі любимо іграшки. У мене самого іграшкоманія. Я пишу про іграшки. В мене багато різних іграшок. Сотні. Комп'ютери — це іграшки, а чоловіки люблять возитися з мудрованими безмовними штуками. Вони почуваються творчими особистостями.

PLAYBOY: Але комп'ютери не лише іграшки — це інструменти для майбутнього.

БРЕДБЕРІ: Люди говорять про Інтернет як про творчий інструмент письменника. Я кажу: "Дурниці. Не піддавайся цьому. Годі теревенити з

усім світом, займися справою." Білл Ґейтс з партнерами дурять нас. Подивіться на Windows'95. Ви ж розумієте, що це — суцільне шахрайство.

PLAYBOY: Чому це шахрайство?

БРЕДБЕРІ: Тому що більшості людей ця операційна система нічого не додає. До того ж, купивши систему, вони мусять докупляти й інші програми. Тож йдеться про те, щоб люди, які не можуть дозволити собі таких витрат, виклали сотні доларів. Жінки не купляють Windows. Закладаюся, що якщо подивитися статистику, то виявиться, що 80 відсотків покупців — це чоловіки. Божевільні молоді, чи божевільні старі чоловіки, які люблять іграшки.

PLAYBOY: Як на того, хто зробив кар'єру, дивлячись у майбутнє, ви, схоже, скептично ставитеся до технології — лазерних дисків, Інтернету, мультимедій...

БРЕДБЕРІ: Головне — навчити письму і читанню; все це не принесе нічого доброго, якщо не вміти читати і писати.

PLAYBOY: Але читати все одно доводиться — за допомогою комп'ютерів люди можуть спілкуватися з літературними творами, рухаючи сюжет туди, куди їм подобається.

БРЕДБЕРІ: Не треба мені казати, як пишеться роман. Не кажіть, що маєте для нього кращу кінцівку. Я не маю часу це слухати.

PLAYBOY: Говорячи про майбутнє — ви любите говорити про космічні подорожі. Ви справді вважаєте, що в цьому — майбутнє людства?

БРЕДБЕРІ: Так має бути. По-перше, це відповідає релігійному прагненню до вічності. Якщо земля загине, людство повинно бути в стані продовжити існування. Космічні подорожі дозволять заселити інші

планети, де люди народжуватимуть дітей. Це так просто, так грандіозно, хвилююче.

PLAYBOY: Чи справді людству доведеться втікати з землі? Чи вдасться зробити це вчасно?

БРЕДБЕРІ: Ми вже на цьому шляху. Ми б уже мали повернутися на Місяць. І негайно стартувати на Марс.

PLAYBOY: Проте зараз неможливо говорити про активність у космосі, оскільки бюджет НАСА зведено до мінімуму.

БРЕДБЕРІ: Як можна дивитися під ноги замість того, щоб роздивлятися грандіозну туманність в сузір'ї Оріона? Куди це ми відсунули Місяць і чому сповільнили рух до Марса? Проблема, зрозуміло, в наших політиках — чоловіках, які не вміють мріяти і бути романтичними. В останній рік свого президентства Джон Кеннеді закликав нас летіти на Місяць. Але навіть він зробив це не від захоплення астрономією. Він гукнув росіянам: "Роби, як я!" — і ми полетіли. Але після того, як ми дісталися Місяця, романтика почала блякнути. А без романтики немає мрії. Це й не дивно — історія дослідження земної кулі є історією розробки багатих родовищ корисних копалин. Якби можна було переконати розробників бюджету НАСА, що на Марсі повно скарбів, було б зроблено все, щоб уже наступного ранку опинитися на Марсі, посеред первісного хаосу. Космос нам потрібен з причин, яких ми ще достеменно не з'ясували; я не говорю про торгівлю.

PLAYBOY: Торгівлю?

БРЕДБЕРІ: НАСА здається, що вони повинні виправдовувати свою діяльність з погляду прагматичності. Багато корисних речей, що з'явилися в продажу, виникли з розробок, пов'язаних з космічними подорожами. НАСА здається, що для того, аби залучити гроші на космічні потреби, потрібно вдаватися до шахрайства. Дурниці. Це не так. Космічні

подорожі надають життю сенсу, а все, що додає сенсу життю, варте того, щоб ним займатися. Звідси й бажання жити вічно.

PLAYBOY: До якої міри можна звинувачувати НАСА в апатії щодо освоєння космосу?

БРЕДБЕРІ: Керівники НАСА самі собі є найгіршими ворогами. Вже двадцять років я благаю їх дозволити зробити для них кінофільм. Більшість колишніх фільмів НАСА про програми "Меркурій" і "Аполлон" були поганими. Я хочу поєднати поетичність і дійсність таким чином, щоб глядачі плакали, як бувало після багатьох моїх вистав, показаних на всесвітніх ярмарках. Та в НАСА ніколи не роблять нічого видатного, поетичного чи вибухового, щоб показати себе з вигідного боку, а конгресменів справи НАСА не цікавлять, окрім Боба Пеквуда<sup>11</sup>.

PLAYBOY: Чи ви й досі, навіть після того, як його змусили піти у ганебну відставку, вважаєте Пеквуда мрійником?

БРЕДБЕРІ: Він і є мрійник. Я хотів би, щоб він залишився в Конгресі. Рік тому я підтримав його телеграмою, тому що ті жінки — паскудниці. Вони вичікують двадцять років, і через двадцять років ображаються. Не нагадуйте мені про них. Таких сенаторів, як він, дуже мало, і це сором, що він пішов з Конгресу.

PLAYBOY: В чому полягає найбільша помилка НАСА?

БРЕДБЕРІ: "Космічний човник" мав би бути побудований до початку програми "Аполлон". "Човник" є великою поштовою скринькою, це — дорога експериментальна лабораторія. Але зараз він не так захоплює, як мав би. Спочатку він мав би облетіти навколо Землі — саме для цього його зараз використовують. За тим його потрібно було б послати до Місяця і цим завершити програму. Тоді ми змогли б поселити людей на Місяці і рухатися далі, до Марса. Ми потребуємо чогось більшого, ніж ми

самі — це справді як релігійна місія. Космічні подорожі є налагодженням зв'язку із Всесвітом.

PLAYBOY: Коли почалося освоєння космосу, чи сподівалися ви, що все так і буде?

БРЕДБЕРІ: Так. Але сталося інакше. Винне НАСА, винен весь уряд, а з завершенням "холодної війни" щез і колишній ентузіазм. Дивовижно, як неймовірно багато молоді в світі цікавиться цими речами і дивиться науково-фантастичні фільми — Одиссея, 2001, Близькі зустрічі і Зоряні війни, витрачає мільярди доларів, щоб переглянути ці найпопулярніші фільми. Проте уряд зовсім не звертає уваги на це явище. Там завжди про все дізнаються останніми.

PLAYBOY: Як ви гадаєте, чи ми таки повернемося на Місяць?

БРЕДБЕРІ: Сподіваюсь це станеться ще за мого життя, тобто протягом найближчих десяти-п'ятнадцяти років. Але надія дуже мала. Хоча політики й відклали цю програму якнайдалі, сподіваюсь, що корабель з людьми таки полетить на Марс. Ця подія дуже б прислужилася духовному піднесенню людства. Важко змусити уряд робити те, що слід.

PLAYBOY: Що ви відчували, коли "Вікінг" сів на Марс?

БРЕДБЕРІ: Тієї ночі ми зібралися в планетарії Каліфорнійського технологічного інституту<sup>12</sup>, це було свято, наче несподівана вечірка. Ми з Карлом Саґаном<sup>13</sup>, і всі решта, хто там був, не спали до ранку. Нарешті на величезному екрані почали з'являтися знімки поверхні Марса. Всі були приємно збуджені — танцювали, сміялися, співали. Біля дев'ятої ранку прийшов Рой Тіл з програми новин, підсунув мені мікрофона і каже: "Пане Бредбері, всі ці роки ви писали про Марс, про його цивілізації і міста. Як ви себе почуваете тепер, коли всі побачили, що ніякого життя там нема?"

Я глибоко вдихнув і відповів — я пишаюсь, що сказав це вголос: "Ідіоте! Телепню! На Марсі життя є — подивися на нас! Ми і є ті марсіяни!"

PLAYBOY: Ви мали відчувати щось подібне минулого року, коли "Галілей" долетів до Юпітера.

БРЕДБЕРІ: Ці вчені просто неймовірні. Кожного разу, коли мені у місці, подібному до лабораторій Каліфорнійського технологічного інституту, хтось показує якийсь телескоп зі словами: "Правда, чудовий?" я кажу: "Ні". А коли питають: "Що ви маєте на увазі?" — відповідаю: — "Це ви чудові. Ви його винайшли. Ви просто генії".

PLAYBOY: Що спонукає вас писати?

БРЕДБЕРІ: Те, що я буду чарівником, я вирішив значно раніше, ніж те, що буду письменником. Маленьким хлопчиком я виходив на сцену з фальшивими вусами, що відпадали під час вистави, і чаклував. Я й досі цим намагаюся займатися, — тепер, коли пишу. До того ж, письменники пишуть, бо відчують потребу, щоб їх любили. Гадаю, це можна назвати ненаситністю, чи не так?

Письменництво допомогло мені ще одним чином. Після того, як я почав писати серйозно, я зробив найбільше в моєму житті відкриття — що я маю рацію, а той, хто не погоджується зі мною, — не має. Як чудово збагнути таке: нікого не слухай і завжди йди власним шляхом.

PLAYBOY: Ви згодні, що це помилкова, егоїстична точка зору?

БРЕДБЕРІ: На жаль, я не певен, що вмію контролювати своє еґо. Я намагаюся не забувати, що голосно розмовляю, і це — моя проблема. Але я принаймні не потерпаю від синдрому викривленої самоідентифікації, як, скажімо, Карл Саґан.

PLAYBOY: А що трапилося з Саґаном?

БРЕДБЕРІ: З кожним роком він "бронзовіє", тому що пам'ятає, що він — Карл Саґан. Так само, як Норман Мейлер пам'ятає, що він — Норман Мейлер, а Ґор Відал пам'ятає, що він — Ґор Відал. Я не пам'ятаю того, що я — Рей Бредбері. В цьому й полягає різниця. Неважливо, хто ти. Непотрібно розповідати всім, хто ти такий, бо інакше зникнеш під маскою фальшивої особистості. Справжню твою особистість видно в твоїй творчості.

PLAYBOY: Дехто з критиків каже, що ви занадто покладаєтеся на фантазію і недостатньо на науку, щоб бути поважним науковим фантастом.

БРЕДБЕРІ: Мене не цікавить, що каже технічний персонал, який обслуговує наукову фантастику. Їх дратує, що я обходжуся без убивств. Я використовую наукову ідею, як платформу, з якої злітаю, не падаючи назад. За це вони на мене й сердяться. Вони вже сорок років буркотять, як це я в Марсіанських хроніках посмів наділити Марс атмосферою.

PLAYBOY: Популярність Марсіанських хронік почалася з літературного огляду Крістофера Ішервуда. Ви знали його особисто?

БРЕДБЕРІ: Це був просто щасливий випадок. Влітку 1950 року я пізнав Ішервуда в Санта-Моніці, коли він переглядав книжки в книгарні. Щойно вийшла моя книжка, я схопив з полиці примірник, підписав і дав йому. В нього витяглося обличчя, в мене впало серце, але за два дні він потелефонував мені і каже: "Чи ви розумієте, що ви написали?" Я запитав: "І що ж я написав?" Але він тільки запропонував мені прочитати його огляд в Таймс. Ця захоплена рецензія перевернула моє життя — книжка моментально очолила списки бестселерів і друкується й досі.

Він люб'язно познайомив мене з різними людьми, з котрими, на його думку, варто було б знатися, наприклад, з Олдосом Гакслі, що був моїм літературним кумиром, відколи з'явилася його книжка О, дивовижний новий світ.

PLAYBOY: Яким був Олдос Гакслі?

БРЕДБЕРІ: Дуже ввічливим. Більшість англійців — тобто більшість англійців-інтелектуалів — всі дуже ввічливі; поведяться з вами, як з генієм, що дуже приємно. Багато років опісля ми з Гакслі брали участь в одній телевізійній дискусії, де обговорювали майбутнє американської літератури. Проте мене розчарувала його відмова визнати, що наукова фантастика є єдиним шляхом для розвитку художньої літератури.

PLAYBOY: Тоді він вже вихваляв достоїнства психоделіків<sup>14</sup>. Мабуть, він запропонував спробувати їх і вам.

БРЕДБЕРІ: Я дав йому єдино правильну відповідь: "Ні, дякую. Не хочу, щоб в моїй голові відчинився люк — він може потім не зачинитися".

PLAYBOY: Кого з молодих фантастів ви вважаєте найкращим?

БРЕДБЕРІ: Я настільки заклопотаний щоденними справами, що в мене немає часу на подібні пошуки. Ви усвідомлюєте, скільки щороку виходить нових романів? Сотні!

PLAYBOY: Тобто, ви ухиляєтесь від відповіді?

БРЕДБЕРІ: Добре — я визнаю: я не хочу читати того, що з'являється в моїй галузі.

PLAYBOY: Чому?

БРЕДБЕРІ: Бо це кровозмішення, що неприпустимо. Книжки зі своєї галузі потрібно читати, поки ви ще молоді. Коли мені було вісім, десять, дванадцять, шістнадцять, двадцять п'ять років — я читав наукову фантастику. Але потім перейшов на Александра Поупа, Джона Дона і Мольєра, щоб перемішати їх.

PLAYBOY: Що ви можете сказати про більш відомих наукових фантастів, — наприклад, про Курта Вонегута?

БРЕДБЕРІ: Ми знайомі, і в нас нормальні стосунки. В нього добре чуття гумору, а декілька років тому ми провели чудовий день в Нью-Йорку. Але я нічого не читав з часів його Механічного піаніно (Player Piano, 1952), а це було сорок років тому. Тому не можу нічого сказати.

PLAYBOY: А про Роберта Гайнлайна?

БРЕДБЕРІ: Я познайомився з ним в кафетерії в центрі Лос-Анджелеса. Я тільки-но закінчив школу, а Гайнлайну був 31 рік. Він був добре відомим автором і писав гуманістичну фантастику, яка вплинула на мене так, що я відважився писати не про машини, а про людей.

PLAYBOY: Що ви можете сказати про авторів, які популяризують науку в науково-популярних виданнях, наприклад, про Стівена Гоукінса і його Коротку історію часу<sup>15</sup>?

БРЕДБЕРІ: У нас є ця книжка, але я не збираюся дурити вас і казати, що читав її. Жінка стверджує, що вона прочитала, але я їй не вірю. Не вірю, що хтось взагалі прочитав цю книжку до кінця. Я переконаний, що він геній, і все що він зробив, це здорово.

PLAYBOY: Ви також написали документальну книжку — Зелені тіні, Білий кит, — про свою спробу разом з режисером Джоном Г'юстоном екранізувати Мобі Діка. Перш за все, як ви потрапили в цей фільм?

БРЕДБЕРІ: Г'юстон запросив мене до себе в номер в готелі Беверлі Хілс, дав мені в руку склянку із напоєм і за допомогою суто ірландських замовлянь підлестився до мене так, що перш ніж я встиг щось зрозуміти, я вже погодився провести шість місяців в Ірландії, щоб створити сценарій. Акторські здібності — це його родова риса.

PLAYBOY: Тобто він був у формі?

БРЕДБЕРІ: І ошукав мене. Треба було просто визнати, що він справжнісінький монстр (про що я, власне, знав), та й відмовитися. Незважаючи на його нещадну жорстокість до мене і будь кого поруч з ним, мене стримали і спонукали до цієї роботи три причини. Це — моя любов до Германа Мелвіла з його китом; благоговіння перед генієм Джона Г'юстона, що його показав Мальтійський сокіл, — бездоганно зрежисований фільм; і моє розуміння того, як мало кому в світі трапляється така щаслива нагода. Тепер я залишився з гіркуватим солодким знанням того, що, дякуючи саме йому, довідався про найнеймовірніші речі. Ніхто інший в Голлівуді не доручив би невідомому новачку написати сценарій для повнометражного фільму.

PLAYBOY: Чи не цей досвід вплинув на вашу відмову писати сценарій для екранізації 451° за Фаренгейтом, вашого наступного популярного роману?

БРЕДБЕРІ: Ні. Це було в 1955 році. Чарльз Лафтон якось мене добряче напоїв, а потім розповів, якою ж поганою була п'єса, зроблена мною для нього за цим романом, і переконав мене більше не братися за постановку власних творів. Тож коли справа дійшла до Франсуа Трюффо, я сказав йому: "Пишіть самі". З мене досить.

PLAYBOY: Чи сподобалась вам спроба Трюффо?

БРЕДБЕРІ: В нього вийшло досить добре, але певних речей він злякався. Він не показав Механічного Гончака, який там повинен був бути, тому що це метафора пригоди. Всіх тих літаючих людей потрібно вирізати. Вони літають лише вниз. І підбір виконавців був невдалий. Не у всіх випадках, правда. Оскар Вернер мені дуже сподобався.

PLAYBOY: А хто не сподобався?

БРЕДБЕРІ: Джулія Крісті, яка грала дівчину-сусідку. Ця роль не для неї. Сусідці мало бути шістнадцять років. Тож Трюффо вдався до трюку і доручив Джулії грати і дружину, і сусідку, що створювало плутанину. Іноді годі було вгадати, хто говорить.

PLAYBOY: Що ви думаєте про другу можливість екранізувати роман зараз, коли ним зацікавився Мел Гібсон?

БРЕДБЕРІ: Я хотів перезняти 451° за Фаренгейтом одразу після виходу фільму в 1966 році, тому що дуже багато з роману Трюффо залишив поза кадром. Я аж підскочив, коли мені сказали, що "Ворнер Бразерз" хочуть зробити новий варіант з Мелом Гібсоном.

PLAYBOY: Разом з романами 1984 Орвела і О, дивовижний новий світ Гакслі, ваш твір представляє похмурий погляд на майбутнє. Ви хотіли написати роман-застереження?

БРЕДБЕРІ: Ні, це погана справа. Цього робити ніяк не можна. Скільки паршивих романів понаписувано з добрим умислом. Романів про добродійців, екологічних романів... І якщо ви скажете мені, що пишите книжку, або знімаєте кіно про те, як лісоруб передумав рубати дерево, я цього ні читати, ні дивитися не стану.

PLAYBOY: Важко уявити, що людина, яка написала 451° за Фаренгейтом, не намагалась передбачити майбутнє.

БРЕДБЕРІ: Я б сказав "застерегти від майбутнього". Не передбачити його, а застерегти від нього. Саме так, — гнівом, нападками. Нападаючи на те, що вважаєш глупотою, дістаєш задоволення. Але в той момент твої справжні мотиви приховані від тебе. Це можна висловити так: "Хай йому грець. Сам не знаю, як воно в мене вийшло".

Наприклад, кмітливий винахідник з фірми "Соні" винайшов Walkman — переносний касетник з навушниками — після того, як прочитав у мене про радіоприймачі в морських черепашках.

PLAYBOY: Схоже, що у 451° за Фаренгейтом на роки вперед передбачено те, що передбачити неможливо.

БРЕДБЕРІ: Так. Після того, як нам показали переслідуваного поліцейськими автомобілями і гелікоптерами О.Дж.Сімпсона<sup>16</sup>, коли той крадькома переходив автостраду, відомий журналіст Рассел Бейкер написав в своїй колонці в Нью-Йорк Таймс: "Як це схоже на останню дію з роману 451° за Фаренгейтом!" Я декілька разів переглядав повторні покази цього телесюжету і думав: "Він дійсно правий!" На останніх сторінках роману Монтег<sup>17</sup> тікає від спалювачів книжок і, заглядаючи по дорозі у вікна, в кожній оселі бачить себе на телеекрані. Коли він уникає зустрічі з Механічним Гончаком, спільнота, з якої він втік, залишається в програвші, і, щоб запобігти можливій паніці, замість Монтега вбиває перед телекамерами іншу людину.

Але те, що сорок три роки тому я передбачив так звану "політичну коректність", пригнічує ще більше.

PLAYBOY: І теж у 451° за Фаренгейтом?

БРЕДБЕРІ: Так. Шеф пожежників [персонаж роману] там розповідає, як різні меншини, одна за одною, затикають людям роти і фільтрують мізки, пропонуючи прецеденти: євреї ненавидять Феджіна і Шейлока<sup>18</sup> — спалити обох, або, принаймні, не згадувати! Неграм не подобається чорношкірий Джим, який плив на плоті з Геком Фінном — спалити його, або, принаймні, кудись заховати. Феміністки не люблять Джейн Остін, бо з цією жакливо старомодною дамою стільки клопоту — зняти їй голову! Блюстителі сімейних цінностей гидують Оскаром Вайльдом — назад, до шафи, Оскаре! Комуністи ненавидять буржуа — постріляти їх! І так далі, і так далі. Отож, тоді я писав про тиранію більшості, а нині я писав би ще й

про тиранію меншин. Сьогодні небезпечні обидві. І ті, і ті хочуть тобою керувати. Перші кажуть тобі робити завжди одне і те ж. А що кажуть другі, видно з їхніх листів: студенткам з Васарського коледжу<sup>19</sup> давай більше фемінізму в Марсіанських хроніках, а афроамериканці хочуть бачити більше чорношкірих у Кульбабовому вині.

PLAYBOY: І ви їм відповідаєте?

БРЕДБЕРІ: Моя відповідь для обох одна: більшість ви, чи меншість, — згиньте! До біса всіх, хто береться радити мені, як писати. Кожна меншина ділиться на дрібніші групи, а ті спалюють книжки, забороняючи їх. Ота їхня політична коректність, що панує в студентських містечках — це ж ні в які ворота не лізе. Небезпечна штука — казати адміністрації університету, чому вони мають навчати, а чому ні. Не подобається вам навчальна програма, — йдіть до іншої школи! Викладачі, котрі танцюють під їхню дудку — лицемірні йолопи! Пора покласти цьому край. Де тільки побачите щось подібне, кричіть: "Ідіоти!" І змусьте їх відступити. Далі, ми повинні негайно опротестувати всі квоти, які політизують процес навчання заниженими вступними вимогами, що знижує рівень підготовленості студентів. Жахливим наслідком всього цього є те, що кожен втрачає його безцінний шанс.

PLAYBOY: Тобто ви не схвалюєте програми позитивних дій<sup>20</sup>?

БРЕДБЕРІ: Вся концепція вищої освіти зводиться нанівець, якщо для визначення рівня успішності не застосовувати єдиний для всіх критерій — оцінки з однакових для всіх стандартних тестів. Освіта є винятково справою добування знань — не можна і далі дозволяти, щоб її паскудили кляті політики. Залишмо паскудства політикам. [Сміється.]

PLAYBOY: Як вам жилося з таким даром передбачення?

БРЕДБЕРІ: Абсолютно незадовільно.

PLAYBOY: Чи громадськість добре проінформована про ці речі?

БРЕДБЕРІ: Нас інформують лише про зґвалтування і вбивства, яких ми не вчиняємо, про похорони, на які ми не ходимо, про СНІД, яким не хочемо заразитися. Все це за якусь чверть хвилини! Але врешті, ми все ж не безрукі — і можемо переключитися на інший канал, або взагалі вимкнути телевізор. На своїх лекціях я раджу слухачам ніколи не дивитися місцеві новини.

PLAYBOY: Як щодо часописів? З дитинства ви були завзятим читачем часописів. Як би ви оцінили їх теперішнє розмаїття?

БРЕДБЕРІ: Почнімо з того, що зараз майже всі часописи безглузді і недоумкуваті. І я скаженію від того, що не можу знайти якусь путню статтю. Колись я любив Forbes і Fortune, але зараз вони геть захаращені рекламою. Ось чому я вибухнув три роки тому, коли виступав перед нашими провідними редакторами і видавцями.

PLAYBOY: То чому ви вибухнули?

БРЕДБЕРІ: Краще буде сказати, що я поволі розпалювався — і тим сильніше, чим більше думав який шанс я маю. Отже, я прихопив з собою свої докази — примірники часописів Форбс, Форчун, Гуд гаускіпінг (Добра домогосподиня), МакКолз, Воуг, Піпл. Я вийшов на сцену і сказав: "Давайте поговоримо про справжні проблеми ваших часописів". Я підніс догори примірник Доброї домогосподині, погортав сторінки і сказав: "Пошукайте тут статтю — не знайдете". Наступним я показав МакКолз і Воуг і сказав: "Дивіться, тут — так само". Я показав Форбс і Форчун. "Дивіться, — сказав я. — Ось тут, зліва, у вас стаття на півсторінки, і тут же починається нова стаття, а тепер гляньте на праву сторінку, — суцільна реклама". Я шпурнув часописи на підлогу. Потім я показав примірник Піпл і сказав: "Хто схоче читати такий часопис? К бісу корпорацію Тайм!21" І пожбурих часопис вниз на підлогу. Потім я витримав паузу і заспокоїв гудіння в залі словами: "Часописи країни

мусять зайнятися освітою — і навіть більшою мірою, ніж корпорації — адже вам потрібні майбутні читачі, чи не так? Як можна і далі сприяти занепаду розумових здібностей і ображати людей цим непотребом? Ви мусите бути певні, що в школах навчають читати, бо інакше за кілька років залишитеся без роботи. Ви не матимете читачів — вас це не лякає? Мене лякає. Змініть зміст своїх часописів, а тоді ще раз запросіть мене на розмову". Тут я замовк і чекав на реакцію, з надією, що зумів як слід їх настрахати.

PLAYBOY: І що ж вони?

БРЕДБЕРІ: Мені влаштували овацію стоячи. Опісля підійшла Крісті Гефнер і привітала мене — я навіть не знав, що Плейбой також був на цих зборах. Плейбой насправді належить до найкращих в історії часописів, тому що жодне інше видання не зробило того, що зробив Плейбой. Тут друкувалися твори більшості з найвидатніших авторів оповідань нашого часу, разом з деякими найвидатнішими романістами та есеїстами, і були представлені майже всі визначні американські митці. В рубриці інтерв'ю побували всі, хто тільки міг розповісти щось цікавого. Де ви ще знайдете стільки різноманітних матеріалів, від майже вульгарних до пишномовних. [Сміється] Я захищав Плейбой від його першого числа. Його видавцям стало сміливості сказати: "Нам байдуже, що там собі подумає Маккарті", і надрукувати уривки з 451° за Фаренгейтом. Всі інші злякалися і друкувати відмовились. Мушу додати ще один важливий момент — я певен, що зі мною погодяться всі хлопці, хто зростав за тих сумних часів, коли Плейбоя ще не було — їм жилося б набагато легше, якби в ті часи був у них Плейбой. Хотів би я мати цей часопис в чотирнадцять років.

PLAYBOY: Щоб відточити ваше вміння писати?

БРЕДБЕРІ: Перестаньте! Картинки у вас дійсно чудові. Моє покоління нічого такого не знало. Подобається це вам чи ні, але я закінчую свій виступ на ваш захист, лише додаю, що Г'ю Гефнер — великий сексуальний революціонер.

PLAYBOY: Чому ви уникаєте еротики в своїй творчості?

БРЕДБЕРІ: Немає сенсу писати порнографію, коли власне статеве життя в нормі. Навіщо гаяти час на писання про це?

PLAYBOY: Нас завжди вражало і здавалося дивним, що наукова фантастика — здебільшого фригідна.

БРЕДБЕРІ: Наукову фантастику пишуть люди певного типу. Гадаю, що багато хто з нас запізно одружився. Багато з нас є матусиними синками. Я мешкав разом з батьками до двадцяти семи років. Але більшість відомих мені письменників будь якого жанру, особливо ті, хто пише наукову фантастику, подорослішали пізно. Вони настільки заглиблені в те, що роблять, і в свою фантастику, що не зважають на інші речі.

PLAYBOY: Який літературний жанр з тих, у яких ви працювали, був для вас найскладнішим?

БРЕДБЕРІ: Я пробую писати опери. Я все ще вчуся. Я пишу мюзикл за мотивами Кульбабового вина — працюю над ним з різними композиторами тридцять років. Зараз працюю з Джиммі Веббом над новим варіантом. Ми морочимося вже вісім років. Переставляємо частини, намагаючись вирахувати, де слід припинити балачки і почати співати.

PLAYBOY: Яка була головна причина того, що ви опинилися в Голлівуді?

БРЕДБЕРІ: Я приїхав сюди з Вокеґану, штат Іллінойс, під час Великої депресії. Більшість людей в наших краях не мали роботи. В 1934 році, коли тато повідомив моїй мамі, мені і братові, що пора братися на захід, він уже років два як був безробітний. Мені якраз виповнилося чотирнадцять, коли ми дісталися Каліфорнії, маючи лише 40 доларів, які тратили на житло і харчі, допоки він нарешті знайшов роботу в

телефонній компанії за чотирнадцять доларів на тиждень. Це означало, що я міг залишитися в Лос-Анджелесі, і це було чудово. Я був у захваті.

PLAYBOY: Від чого саме?

БРЕДБЕРІ: Я був без тями від Голлівуду. Ми мешкали за чотири квартали від кінотеатру, в якому демонструвалися фільми кіностудій MGM і Fox. Я навчився ходити туди зайцем. Майже щотижня там відбувалися попередні перегляди. Я гасав по всьому місту на роliках, як одержимий, щоб взяти автографи у чарівних зірок. То були чудові часи. Я бачив великих зірок кінокомпанії MGM — Норму Шіпер, Лорел і Гарді, Роналда Коулмена. Щоб побачити, як виходять або приходять зірки, я проводив день перед павільйоном компанії "Парамаунт" чи "Колумбія", потім мчав на другий кінець Голлівуду. Я бачив Кері Гранта, Марлен Дітріх, Фреда Аллена, відому пару Бьорнса і Аллена — усіх, хто бував в Каліфорнії. Щоп'ятниці, в супроводі охоронця, з'являлася Май Вест.

PLAYBOY: Кажуть, що ви так докучали Джорджу Бьорнсу, що він дав вам вашу першу роботу у шоу-бізнесі. Чи це правда?

БРЕДБЕРІ: Так. Джордж був доброю людиною. Він читав усі сценарії, що я писав щотижня. Вони були жахливі, але я так сліпо і шалено кохав голлівудське кіно і радіо, що не розумів, наскільки був настирним. Без сумніву, Джордж гадав, що я відчеплюся, якщо він раз використає мій текст в одній із віньєток — коротеньких оповідок із восьми рядків, якими він завершував свої передачі. Я ж хотів, щоб так було завжди. Коли те літо скінчилося, я зупинив свій внутрішній годинник на чотирнадцяти роках. Ще одна причина, чому я став письменником, — це бажання втекти від безнадії і відчаю реального світу, ввійшовши у світ надії, творений власною уявою.

PLAYBOY: Ваші батьки схвалили цей вибір?

БРЕДБЕРІ: Дякувати Богу, вони були дуже поблажливі. Дивно, але батьки ніколи мені не перечили. Вони просто зрозуміли, що я божевільний і що Господь захистить мене. Звичайно, тоді, давно, можна було вештатися по місту вечорами без будь якого ризику стати жертвою нападу або насилля.

PLAYBOY: Яка ваша думка щодо сучасного Лос-Анджелеса — землетрусів, бунтів, пожеж?

БРЕДБЕРІ: Насправді цей потужний землетрус віродив у Лос-Анджелесі оптимізм — він, як будь-яка біда, згуртував нас. Ви піднімаєте першу цеглину, потім другу і так далі. Я ніколи не бачив, щоб стільки людей так активно допомагали одне одному. До мене додому прийшов маленький хлопчик і сказав, що ось-ось завалиться наш димар, — а я цього й не помітив. Наступного дня, просто з вулиці, зайшов незнайомий чоловік і порекомендував дуже добрих будівельників і ремонтників. Це справді були чудові люди — веселі, розумні, винахідливі і начитані! Вони мешкали у нас більше місяця і стали частиною сім'ї — ми скучали за ними, коли вони поїхали. Всі наші сусіди і мешканці долини Сан-Фернандо, де справи були разів у двадцять гірше, розповідали про подібні речі.

PLAYBOY: Вас здивувало, що після землетрусу автостради були відбудовані за кілька місяців?

БРЕДБЕРІ: Ще й в першу чергу? Ні. У нас людина без автомобіля — як самурай без мечя. Там, де це можливо, я б замінив машини автобусами, однорейковою підвісною залізницею, швидкісними потягами — будь чим, що б знову зробило пішоходів центром нашої цивілізації, а міста придатними для життя пішоходів. Мене не цікавить, куди люди подінуть свої автомобілі, оскільки вони віддають їм три чверті свого життя — приблизно стільки часу люди витрачають щотижня, зайвий раз їдучи туди, куди самі не хочуть, щоб побачитися з людьми, які не хочуть з ними бачитися.

PLAYBOY: Вам легко так казати — ви ніколи не водили автомобіля.

БРЕДБЕРІ: Ні разу в житті.

PLAYBOY: Чому?

БРЕДБЕРІ: В шістнадцять років я став свідком жахливої дорожньої пригоди, в якій загинуло шестеро людей. Додому йшов, тримаючись за стіни будинків і стовбури дерев, а отямився через декілька місяців. Так що я не водій. Але справа не в цьому. Автомобіль — це найнебезпечніша зброя нашого суспільства, — машини вбивають більше людей, ніж гине на війні. Цього року більше 50000 людей загине через них, і ніхто цього навіть не помітить.

PLAYBOY: Донедавна ви були футуристом, який ніколи не літав на літаках, не кажучи вже про космічні кораблі. Що ж вилікувало вас від цієї фобії?

БРЕДБЕРІ: Всього лишень легковик, який ламався чи не у всіх містечках на нашому шляху, і його водій, який три жахливих дні віз мене через Флориду. Після того, як спустило друге колесо, на мене зійшло одкровення. З небес наді мною я почув гучний виразний голос: "Літай, дурню, літай!" [Сміється] Сорок років я боявся, що бігатиму по літаку, волаючи: "Зупиніть! Випустіть мене!" Але тепер я завжди літаю. Зручніше всідаюся в кріслі і, час від часу зиркаючи в ілюмінатор, ретельно переглядаю часописи.

PLAYBOY: Чи похитнули Стейсі Кун<sup>22</sup> і Марк Фурман<sup>23</sup> вашу віру в представників закону?

БРЕДБЕРІ: Сполучені Штати перетворилася на суспільство, як я це називаю, паперових хусточок "Клінекс" — реакція громадськості, на мій погляд, це символічна нагода всім разом висякатися на поліцію країни, поклавши відповідальність за події в Лос-Анджелесі на всіх поліцейських.

Звичайно, я свідомий того, що в поліцейському управлінні Лос-Анджелеса не все гаразд. З іншого боку, трьох моїх дочок зґвалтували і пограбували чорношкірі, так що я також упереджений, чи не так? І якби я зміг знайти тих виродків, я б їх повбивав. Я бачив насильство з боку поліцейських, але я також бачив насильство проти білої людини.

PLAYBOY: Чи обурили вас заворушення, пов'язані зі справою Родні Кінґа?

БРЕДБЕРІ: Це було щось більше, ніж обурення — я був страшенно розстроєний і страшенно сердитий на мера Лос-Анджелеса Бредлі. Ми з ним приятелювали десять років, а через півгодини після закінчення судового засідання саме він пішов на телебачення і, вживаючи жахливі слова, оголосив, що він обурений. Ба-бах! — що сталося потім, ви знаєте: натовп вийшов на вулицю. І досі в мене не вистачає духу сказати Тому Бредлі в обличчя: "Це ти в усьому винний!"

PLAYBOY: Ви хоч трохи уявляли собі, що в чорношкірій громаді Лос-Анджелеса є стільки ненависті?

БРЕДБЕРІ: Не думаю, що хтось знав про це.

PLAYBOY: Чи співчуваєте ви заколотникам?

БРЕДБЕРІ: Аніскільки. Чому б я мав їм співчувати? Я не підтримував жодного натовпу, ніде і ніколи. Якби ми не упоралися з цим в Лос-Анджелесі, то спалахнули б усі великі міста країни.

PLAYBOY: Якщо Лос-Анджелес — це приклад для Сполучених Штатів, яке майбутнє чекає інші великі міста?

БРЕДБЕРІ: Разом із відновленням інтересу людства до Місяця, моїм найбільшим сподіванням є те, що Лос-Анджелес покаже шлях до відбудови всім нашим містам. Вони стали некерованими, і рівень

злочинності стрімко злетів вверх. Коли ми зможемо повернути людей у місто, рівень злочинності швидко впаде.

PLAYBOY: Як цього досягнути?

БРЕДБЕРІ: Це зроблять передові цивілізовані корпорації — на таке спроможні тільки вони. Всі великі торговельні комплекси були зведені акціонерними компаніями. Ми повинні перебудувати міста з тією ж концептуальною елегантністю, з якою побудовані великі торговельні комплекси. Ми зможемо перетворити будь-яку неблагополучну частину міста в нову, сповнену життя громаду.

PLAYBOY: Як ви переконаєте керівників акціонерних товариств і державних службовців, що саме ви знаєте, що робити?

БРЕДБЕРІ: Вони слухатимуть, бо знають про мої попередні досягнення. В Сан-Дієго центральної частини міста не існувало, допоки не була реалізована моя концепція, відповідно до якої, в самому серці похмурого району нічліжок був побудований торговельний комплекс "Гортон Плаца". Із завершенням будівництва життя в Сан-Дієго відновилось. Комплекс став осередком розквітаючої громади. А зал для аукціонів в Глендейлі, побудований за моєю ідеєю 25 років тому, змінив центральну частину цього міста. Отже, якщо я проживу ще десять років, — прошу тебе, Господи! — я ще буду десь тут, щоб на власні очі побачити численні зміни в Лос-Анджелесі й підтримати подібні проекти у великих містах по всій країні.

PLAYBOY: Ви казали, що хочете впливати на дітей. Це саме до них ви перш за все звертаєтесь?

БРЕДБЕРІ: Мені здається, що всі діти в світі — мої діти, а оскільки я сам так ніколи і не подорослішав, то всі мої книжки автоматично призначені для дітей.

PLAYBOY: Яким чином ви відчуваєте свій на них вплив?

БРЕДБЕРІ: Доказом цього є обопільне захоплення і любов. Почати з того, що діти люблять мене тому, що я пишу оповідання, в яких говориться про їхню здатність чинити зло. Я — один з небагатьох письменників, хто дає можливість очиститися у такий спосіб.

PLAYBOY: Ви б могли сказати, що сумуєте за дитинством?

БРЕДБЕРІ: Так. Тільки дозволиш собі почати дорослішати, потрапляєш у світ повний проблем, які годі розв'язати. Політики, фахівці — всі вони дорослі, і напружено намагаються зрозуміти, чому ж віддати перевагу. Так не повинно бути. Найвизначніші рішення виробляються колективною думкою, а нею керує бажання або отримати прибуток, або вийти із справи. Це чудовий стимул, щоб стреміти до досконалості. З іншого боку, багатьох бюрократів з тих, що керують містами, не слід зобов'язувати мати прибутки — коли їм потрібно більше грошей, вони просто підвищують місцеві податки. Якщо хочете щось зробити, потрібно звертатися до акціонерних товариств. Дісней є найкращим прикладом.

PLAYBOY: Але ж хіба вісімдесяті роки — десятиліття скандалів з облігаціями на Вол-Стріт і банкрутствами банків — не утвердили думку, що керівники акціонерних товариств можуть навіть перевершити злодіїв?

БРЕДБЕРІ: Я говорю про першокласні акціонерні товариства, такі як IBM, Apple, AT&T. Якщо акціонерні товариства невдовзі не переберуть на себе систему освіти, то все скінчиться тим, що великі, заселені кольоровими мешканцями міста, оточать маленькі, заселені білими втікачами містечка, які будуються вже зараз, під час нашої розмови. Неможливо засуджувати білих за те, що вони тікають. Керівники міст занедбали найголовніший чинник нашого кримінального середовища — освіту. Дитячий садок. Перший клас. Якщо ми зараз же не впровадимо змін, ми виховаємо чергове покоління пустоголових бовдурів. Якщо дозволити хлопцям дорослішати так, як це відбувається зараз, то,

досягнувши десятирічного віку, вони нудьгуватимуть, кидатимуть навчання, вживатимуть наркотики, грабуватимуть крамниці, ґвалтуватимуть — робитимуть інші "добрі" справи. Наші в'язниці переповнені неграмотними, яких колись зневажила міська влада. В'язниці мають працювати як початкові школи, де дітей вчать елементарним речам, замість того, щоб витратити мільярд доларів в день лише на утримання в'язнів за ґратами. Уряду слід припинити фінансувати школи, доки ті не доведуть, що вчать писати і читати. Слід негайно звільнити половину вчителів. В країні надзвичайний стан — не навчаючи дітей писати і читати, ми виховуємо кримінальну культуру серед всіх рас і прошарків суспільства. Це тривожить мене найбільше, бо я не чув, щоб ще хтось, крім мене, говорив про початкову школу — школу, від якої залежить наше майбутнє. Акціонерні товариства, про які я згадував, все більше і більше переймаються зв'язками між спеціалізованими і місцевими школами. Пояснити це досить легко — насправді, це прояв егоїзму, оскільки вони мусять дати освіту дітям, котрі працюватимуть в їхніх компаніях після закінчення школи.

PLAYBOY: Майбутнє, в якому наших дітей вчать, щоб вони стали корисними робітниками великих компаній? Схоже на роботизовану расу з якогось науково-фантастичного оповідання.

БРЕДБЕРІ: Ви про те, як змальовують подібне суспільство критикани японського стилю життя? Слухайте, неможливо обернути посправжньому розумних людей на роботів. Можна зробити роботів з бовдурів, але це справедливо щодо будь якого суспільства і системи. Я не знаю що робити з бовдурами, але ми мусимо спробувати дати їх освіту разом з розумними дітьми. Якщо до другого класу ви навчите дітей читати і писати, то далі все піде саме собою. Для того, щоб вирішити проблему вживання наркотиків, потрібно починати з самого початку — з першого класу. Якщо у хлопчика в голові є ті цяцьки, що йому можуть дати книжки, і ви зацікавите його науковою фантастикою — вважайте, що майбутнє врятоване.

PLAYBOY: Як ви себе відчуваєте у вашому віці?

БРЕДБЕРІ: Коли мені виповнилося сімдесят і я усвідомив, як багато моїх друзів померли або помирають, я раптом зрозумів, що саме тепер мені потрібно працювати якнайбільше. З того часу я енергійно підвищив свою продуктивність. Я все ще на плаву, але останні декілька років були спустошливими через хвороби і смерть багатьох моїх добрих друзів. Мене глибоко засмутила втрата Джіна Роденбері [автор Зоряних подорожей].

PLAYBOY: Наскільки близькими ви були?

БРЕДБЕРІ: Джін був щирим другом. Ми приятелювали багато років, відтоді, як більш ніж 20 років тому він запросив мене писати для Зоряних подорожей. Але я ніколи не вмів надавати думкам інших людей якоїсь розумної форми.

PLAYBOY: Яка ваша думка щодо заключного ефектного вчинку Роденбері, коли НАСА вшанувало його заповіт і в одному з польотів розвіяло його прах у космосі? Виглядає спокусливо?

БРЕДБЕРІ: Це було цікаво. Колись я планував, щоб мій прах поклали в кемпбелівську бляшанку з-під томатного супу-пюре<sup>24</sup>, а потім закопали на Марсі. [Сміється] Але останнім часом я зрозумів, що маю досить прихильників тут. Отже, я планую побудувати великий, довгий, плаский надгробок, на якому будуть вирізьблені назви моїх книжок і багато кульбаб, як данина Кульбабовому вину, — книжці, яку любить так багато людей. А в узніжжі плити буде напис: "Для кульбаб" — сподіваюсь, що люди приносятимуть їх, так що навесні і влітку буде квітнути живе жовте поле.

PLAYBOY: Чи вірите ви в Бога?

БРЕДБЕРІ: Я вірю разом і в Дарвіна, і в Бога. Це однаково. Це все таїнство. Подивіться на всесвіт. Він був тут завжди. Це абсолютно неймовірно. Але ж розміри всесвіту неосяжні. Він існує завжди, йому немає кінця. Це неймовірно. Ми неймовірні. І той факт, що сонце

породило планети, що планети остигли і пішов дощ, і люди вийшли з океану в тваринній подобі. Як мертва матерія вирішила ожити? Просто так сталося. Не існує ніякого пояснення. Не існує ніякої теорії.

PLAYBOY: Це дуже схоже на проповідь фундаменталіста. Ви кажете, що вірите в теорію Дарвіна, але іноді висловлюєтесь, як креаціоніст<sup>25</sup>.

БРЕДБЕРІ: Або, як поєднання обох. Тому що ніхто не знає. Наука і релігія повинні йти поруч з таїнством, тому що існує певна межа, за якою ви кажете: "Відповідей не існує." Чому сонце горить? Невідомо. Воно просто горить — ось і вся відповідь. Чому були створені планети? Невідомо. Так сталося. Як на Землі виникло життя? Невідомо. Просто так сталося. Ви визнаєте це, як вчений і як релігійний проповідник. Вчений може навчити як вижити, вивчаючи побудову і роботу тіла, природу хвороби, як лікуватися і як продовжити життя. Проповідник при цьому скаже: "Не забувай про те, що ти живий". Просто про сам факт, про красу того, як ти щоранку встаєш, споглядаєш вранішню зорю, або рясний дощ, чи ще щось, і кажеш: "Чудово". Просто чудово. Теорія Дарвіна не може бути доведена — це теорія. Нам здається, що вона істинна.

PLAYBOY: Як по-вашому, вона дійсно істинна?

БРЕДБЕРІ: Це нікому невідомо. Я не в стані оцінити її. Розумієте, це лише теорія.

PLAYBOY: Чи ходите ви в церкву?

БРЕДБЕРІ: Ні. Я не вірю в людиноподібного Бога.

PLAYBOY: Як ви вважаєте, наші душі живуть далі, чи ми перестаємо існувати після смерті?

БРЕДБЕРІ: Я маю чотирьох дочок і вісім онуків. Моя душа житиме в них. Це і є безсмертя. Це єдине безсмертя, яке мене турбує.

-----

Примітки:

1 Тематичний парк Центр Іпкот розташований в найбільшому розважальному комплексі, Світ Волта Діснея, який було відкрито 1971 року біля міста Орlando, штат Флорида. (Тут і далі примітки перекладача).

2 НАСА (NASA) — Національна агенція з аеронавтики і космічних польотів США, з космодромом на мисі Канаверал, штат Флорида.

3 "Бьорнс і Ален" — американський сімейний комедійний дует, який більше трьох десятиліть був популярним на естраді, в радіовиставах, художніх фільмах і на телебаченні.

4 Український переклад Олександра Тереха (1962) був першим виданням Рея Бредбері на теренах СРСР.

5 Ішервуд, Крістофер (Isherwood), письменник (1904 — 1986), автор оповідання Селі Боулз (із збірки До побачення, Берліне!) екранізованого Бобом Фосом під назвою Кабаре з Лайзою Мінеллі в головній ролі.

6 Українською переклав Євген Крижевич.

7 Десять голлівудських кінопродюсерів, режисерів і сценаристів, які в жовтні 1947 року відмовилися відповідати Комітету Конгресу США щодо своєї можливої причетності до діяльності комуністичної партії США.

8 Г'юстон, Джон (Huston) відомий американський кінорежисер (1906 — 1987); фільм Мальтійський сокіл (1941).

9 Лафтон, Чарльз (Laughton), відомий американський кіноактор англійського походження (1899 — 1962). Нагороджений Оскаром за виконання головної ролі у фільмі Приватне життя Генріха VIII (1933).

10 Українською переклав Володимир Митрофанов.

11 Сенатора-республіканця Роберта Пеквуда в 1993 році було звинувачено в "сексуаль-ному домаганні дев'ятнадцяти жінок протягом останніх двадцяти років". Після того, як сенатський Комітет з етики прийняв рішення про його виключення, він пішов у відставку.

12 Невеликий приватний інститут в місті Пасадена, штат Каліфорнія; вважається одним із світових наукових центрів.

13 Саґан, Карл (Sagan) — американський астроном і астробіолог (1934 — 1996).

14 Див. Гакслі О. Брама сприйняття. // Всесвіт. — 1994. — № 5-6. — С. 120-134; Гакслі О. Небо і пекло. // Всесвіт. — 1994. — № 7. — С. 136-154; Малецька А. Катастрофічні візії О. Гакслі. // Всесвіт. — 1994. — № 7. — С. 155-157.

15 Гоукінс, Стівен (Hawkins) — відомий спеціаліст з фізики "чорних дір". Його книжка Коротка історія часу: від "Великого вибуху" до "чорних дір" (A Brief History of Time: From the Big Bang to Black Holes (1988) стала бестселером.

16 Сімпсон, О.Дж. (Simpson, O.J.), зірка американського футболу 1970-х, у 1994 році звинувачений у вбивстві колишньої дружини Ніколь та її друга Рональда Голдмена. Процес і все, з ним пов'язане, докладно висвітлювали по телебаченню.

17 Гай Монтеґ, головний герой роману 451° за Фаренгейтом, спалювач книжок, який відмовився від виконання своїх обов'язків і втік з міста.

18 Феджін — негативний персонаж з роману Ч.Діккенса Пригоди Олівера Твіста. Шейлок — єврей-лихвар з комедії В.Шекспіра Венеційський купець.

19 Приватний елітний коледж в штаті Нью-Йорк. Заснований 1861 р., як коледж для жінок.

20 Започаткована президентом США Л.Джонсоном "програма позитивних дій" (1964), мала на меті боротьбу з дискримінацією чорношкірих американців при наймі на роботу. В подальшому програма поширилась на навчальні заклади й охопила інші меншини: жінок, американських індіанців, іспаномовних громадян і т. ін.

21 Найбільша в світі видавнича група, яка видає деякі з названих вище часописів.

22 Сержант Стейсі Кун разом з офіцером Лоренсом Павелом були викриті в побитті чорношкірого водія Родні Кінґа. Їх судове виправдання викликало расові заворушення в 1992 році в Лос-Анджелесі.

23 Слідчий Лос-Анджелеської поліції в справі О.Дж.Сімпсона, відомий своїми расистськими поглядами.

24 1962 року американський художник Енді Ворхол (Warhol) серед інших робіт виставив зображення бляшанок томатного супу-пюре компанії Кемпбел. Ця картина стала одним із символів американського поп-арту.

25 Релігійне вчення про божественне створення світу.